

може приговорити да у својим успелим разматрањима није нигде поменуо оцене фашизма у програму Треће интернационале из 1928, које узимају у обзир и грађански писци (в. *Eugen Weber, Varieties of Fascism*, Принцетон 1964, стр. 192). *Основне грађанске диктатуре у Европи између два светска рата* је студија која је подједнако потребна и занимљива историчарима, али и онима који се интересују за општу теорију државе, политичке науке па и филозофију.

Мустафа Имамовић

Проф. Myron H. Ross, editor, THE FUTURE OF ECONOMIC POLICY University of Michigan, Ann Arbor, 1967, стр. 95.

Професор Myron H. Ross са *Western Michigan University (Kalamazoo, САД)* приредио је и издао неколико предавања угледних америчких економиста, одржаних на Универзитету у Мичигену у току зимског семестра школске 1966/67, у оквиру семинара Катедре за економске науке. Сам наслов зборника, „Будућност економске политике“, јасно указује да је реч о темама које су савремене и актуелне, које имају своју подлогу у неким дилемама данашњег привредног система у САД, и ставу владе и других институција према њима. Озбиљни и акутни проблеми беде, сиромаштва и неразвијености у неким крајевима САД, проблем прног становништва, међународна монетарна криза и др. наводе научне раднике и економисте уопште да се позабаве питањима даљих мера економске политике у овим областима.

У предговору, проф. Рос на врло непосредан начин указује на своју основну тезу: нужност повезивања економске политике са економском анализом. Разматрајући пример савремене корпорације у САД, у привредном и друштвеном животу земље, он је обележава као економску, али и као политичку институцију, што наводи на закључак да се економске науке морају чвршће повезати са политичким наукама (које се не баве системима вредности и вредносним оценама), иако треба избећи евентуално повезивање са политичком филозофијом, у којој је средишња тачка проблем оцена вредности и вредносних судова.

Анализирајући у свом предавању „Политички положај Већа економских саветника“, проф. *Paul W. Macracken* подсећа да је ова установа створена Законом о запошљавању из 1946. и да је иако дан-данас постоје размиошлагања у погледу схватања улоге и задатка Већа у привредном животу, оно ипак постављено у такав политички положај да може пресудно утицати на привредна кретања и на креирање привредне политике. Проф. *Macracken* наводи и основни проблем америчке економске политике данас: повећати домаћи привредни раст, уз посвећивање довољно пажње дебалансу у међународним трансакцијама. За Веће економских саветника, у остваривању задатака који стоје пред њим, битно је да постане део „политичке екипе“, али да при том ипак не изгуби своју самосталну позицију скупа угледних научних радника и стручњака.

Постављајући веома занимљиво — и за нашу привреду актуелно — питање: „да ли је привредни раст увек повољан и жељан?“ проф. *Robert Eisner* изнео је своје мисли у предавању „Фискална политика и монетарна политика за привредни раст“. Према његовим речима, неопходно је јасно дефинисање самог појма привредног раста, пошто се раст може посматрати и као повећање укупног националног производа и као повећање потрошње, коју дефинише као крајњи циљ сваке производње. Раст се може мерити и као пораст апсолутних количина неовисно о прираштају становника, и као раст дохотка (или производа) по становнику. Такођер, проф. *Eisner* врло убедљиво указује и на проблем доколице, наводећи да људи цене не само материјална добра него и временски размак у којем могу да их користе. Залажући се за максимализацију привредног раста *per capita* *Eisner* сугерише минимализацију прираштаја становништва и енергичну

интервенцију владе у привредном животу, наводећи да раст није сам себи циљ, већ пре свега средство за постизање и задовољење других, важнијих потреба.

Проф. *Theodore Schultz* у свом опширном излагању под насловом „Минимализација беде и друштвене мере“ третира један од виталних проблема савременог америчког друштва: сиромаштва у оквиру „друштва изобиља“. Он при том полази од сиромаштва као комплексног друштвено-економског стања у коме се налази један не мали део америчких породица, и то из разлога који се не могу приписати њиховој непосредној кривизи: ниске најамнине, ниске цене пољопривредних производа, неодговарајући систем опорезивања, степен агрегатне потрошње који онемогућује формирање такве стопе привредног раста која би обезбедила ако не већ пуну, онда барем максималну запосленост. „Често се заборавља“, наглашава проф. *Schultz*, „да постоје многи облици сиромаштва који се могу изједначити са економском нестабилношћу, и да постоје начини решавања беде при којима би се сиромаштво смањило, а да друштвена заједница при том много не трпи“.

Побијајући схватање класичне економске школе да је оптимално друштво оно у коме постоји потпуна и сасвим слободна конкуренција, проф. *Jesse Markham* у свом прилогу „Антитрустовско законодавство после деценије експанзије“ наводи као општу карактеристику антитрустовске политике у САД последњих година повећање броја и разноврсности случајева који се решавају пред судовима, а при том и нагли пораст повољних пресуда у корист владе. Међутим, истиче проф. *Markham*, политика у овој области коју воде Врховни суд и Министарство правде је умногоме лишена елемената економске анализе. Стиче се дојам да се судови постављају *a priori* против интеграције предузећа, уз бојазан да свака интеграција неминовно води у америчким условима стварању трустова или монопола. Сам карактер и привредна целисходност једне интеграције не може да се одреди бројем предузећа која суделују, већ само економском анализом предузете акције. Правне мере не смеју бити ван економске реалности, јер у том случају озбиљно спутавају привредни раст.

Обрађујући тему „Систем цена и цена „Великог друштва“, проф. *Kenneth Boulding* полази од услова размене као најважнијег концепта економије. „Ако добијемо много за оно што дајемо“, тврди *Boulding*, „кажемо да су услови размене добри, и обратно“. Дobar део мера економске политике у САД, по *Bouldingovom* схватању кружи око услова размене у друштву, углавном зато што постоји широко распорострањено мишљење да су услови размене успостављени од стране стихијског и нерегулисаног тржишта у нескладу са друштвеном структуром у САД. Економска мисао у Сједињеним Државама у последњим годинама превисше се бави питањима манипулисања условима размене, а премало пажње посвећује другим важним питањима, као што су инвестиције у побољшање квалификационе структуре радне снаге.

Улазећи у разматрање једног од најактуелнијих међународних економских проблема — кризе међународног монетарног система, проф. *Robert Triffin* схвата ову кризу као један од великих изазова савременом друштву, у коме постоји „нужност прилагођавања дотрајалих институција и навика стварности динамичног света“. Према његовим речима, „отпор друштвене структуре и неспособност извесних политичара за еволутивне промене и прилагођавање новим условима узрок су највећег дела економских и политичких катастрофа које су задесиле човечанство кроз историју“. По Трифину, међународни монетарни поредак данас представља пирамиду постављену наопачке. Светска привреда и финансије се налазе пред неминовношћу замене националних валута које су до сада биле основа међународне монетарне резерве једном истинском и солидном резервом, у чијем би стварању и мењању учествовала читава међународна заједница, неовисно од хирова појединих великих сила или криза које се одражавају на стабилност долара или фунте.

Зборник радова који је саставио и приредио за штампу проф. Рос представља, свакако, по разноврсности тема и по начину приступа појединим питањима, као и по решењима и мерама економске политике које се предлажу, значајан допринос сагледавању ове проблематике која је недовољно осветљена ван САД, иако се економска политика Сједињених Држава, услед њеног међународног положаја, одражава, по правилу, у привредној политици великог дела савременог света. Јер, као што истиче проф. Рос, без обзира на економски карактер проблема о којима се у зборнику расправља, њихово решење претпоставља директну или индиректну политичку активност. Из тога јасно произилази закључак да економска политика и политика као друштвена активност морају бити посматрани као интегрални делови студирања економике.

Боран Карацолe